

DİL ve KÜLTÜR

Çeviren :

Ass. Turhan BARAZ

Robbins BURLING

Dil, insan ilişkilerinde -sanatında, eğitiminde ve biliminde- önemli bir yer tutar. Dil, davranışların ilk belirtisidir. Sonradan öğrendiğimiz bilgi ve becerilerin çoğu bize dilin bir parçası olarak yansır. Hayvanlar da öğrenirler; ancak salt insanlar yorum yaparak kavrayabilirler. Yazılı anlatımda, söyleşide, ya da şarkı söylemede dil, tüm insanlar için sanatsal vurgunun parçasıdır. Dilde de bilimsel düzenleme yapılır. Algıladığımız nesnelere duygularımızı zorlayarak isim veririz. Matematiksel şekillerde bile bilim kendini gösterdiğinde, dil gerçekten yok değildir. Tüm insanların kullandığı doğal dilin uyarlanması ve ayırımında matematiksel dilin de önemli bir yeri vardır. Yaratıcılığımızın oluşumu, mantıksal tartışma ve düşünsel yeteneğimizin bazı bölümleri de kullandığımız dilin parçaları olarak gelişmiştir.

Dil, yaşamımızda önemli bir yer tuttuğundan, insanlar gördükleri nesnelere algılanmasında, şaşırtıcı bir yaratıcılığa sahiptir ve nesnelere betimlemesini yapabilir. Dil, gezginlere, tarihçi-

(*) Language and Culture, Man's Many Voices, 19, s. 1-4.

lere ve insanbilimcilere; ulusların sınıflandırılmasında uygun bir yoldur. İnanç düşünürleri, dil aracılığıyla kendilerini kanıtlayabilmektedir. Ruhbilimcinin çalışmalarına dil önderlik eder. Tüm kurallar ayrıntılı ilişkiler içinde dil ile sınanmışlardır. Bilgi, öğrenim, sanat ve gerçek sorunları yanıtlamada dil görev üstlenmiştir. Dilciler, düşünce, mantık, sanat, tarih ve diğer doğa olaylarının yorumunda dilin etkinliğinin bir araç görünümünde olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır.

Diğer konuları anlamada gösterdiği çabalar ve dili bir araç olarak tanımlamasından ötürü yazınsal araştırmacılar dil uzmanı olarak da adlandırılır. Dilbilimi incelemesinin sonuçları ayrıntılı kuralları ilgilendirebilir; ama onların çözümünde dil uzmanı sorumlu değildir. Dil uzmanları karışık dil kurallarını veya dil içindeki doğa ve insan özyapılarını açığa çıkardığından, dilin kendi içinde mantığa ve yöntemlerine sahip bir dizge olduğunu görebilir. Dil uzmanları, dilin iç düzenlemesi olan seslerin örnekleri ve sözdizimi ilgilerini yoğunlaştırmışlardır. Geçici olarak geniş kapsamlı insan davranışları içinde önem verilmeyen dilin yarı dilbilimi dizgesinin değişik görünüş yolları ile birbirine bağlıdır. Davranışlarımızın diğer görünüşlerine sadece dilbilimin olağanüstü yakınlığı için ilgilerini azaltarak, dilbilim uzmanları görevlerini kolaylaştırmışlardır. Özel amaçla kullanılan dilbilim alanının çok hızlı gelişmesini kabul eden bu darlaşmış odak noktasına inanmak gerek.

Dilbilimin alt bölümleri özerkliğe doğru yönelmiştir. Örneğin, sözdizimindeki atılım; sözcük düzenlemelerinin sayılabilen kurallarını kesin olarak belirtmekle yapılır. Onların büyük parçaları önekler, sonekler ayırılarak, görülebilen sözcük sıraları ve akla uygun kullanılabilen bir çok sözcük sıralarından oluşmuş biçimbirimler (morfemler) gibidir. Bazı dil uzmanlarına göre o anlam dünyasında değer taşıyan yapı da, gerçekleştirilen öneri gibi olası görülmektedir. Birçok sorunlar dilbilimin anlam çalışmasını kapsarlar. Ancak anlam'ın sesbilgisi kadar çok gelişmiş boyutu yoktur. Sözdizini, yapıdan sesbilgisinden daha fazla gelişmiştir.

Dil uzmanları, sesbilgisi, sözdizini ve sözcük üzerinde tarihsel araştırmacılar gibi çalışmışlar, bu tarihsel çabada kültürel etmenlerin kaçınılmazlığını, kavramışlardır. Kişi, kültürel değişimleri göze almadan, sözcüklerin gelişimini sağlıklı yorumlayamaz. Ancak, tarihsel dilbilimin kalbi sesbilgisindedir. Tarihsel dilbilimin

gelişiminde, dil uzmanları kültürel açıklamaların niteleyici türlerinden sakınmışlardır. Onlar değişimleri gözlemekteydiler ve dilbilim değişmelerini tanımada başarılıydılar. Fakat etmenler, kursurlu kavranmış değişimleri içermekteydi ve anlam dışıydılar.

Bu gözlemlerle, dil içindeki kabul edilmeyen koşullar için dil uzmanlarını sorumlu tutmak amaçlanmamaktadır. Aksine, dilin iç düzenlemesini titizlikle sınırlandırmışlardır. Bundan ötürü, bir dilin yapısı ile ilgilenen kişi, dili daha geniş boyutta incelemeli, yapısını ve etkilerini doğru anlamaya çaba sarfetmelidir.

Böylesi bir atılımda, kullandığımız dili etkileyen üç etmen gözlenebilir. İlk olarak, bazı kavramları anlatırken tümcelerimizi ve sözcüklerimizi açıklıkla kurmalıyız ki kişi anlam verebilsin. Kullanılan dilin köklü etkileri sosyal düzenlemedir. Konuşmacının tavrı ve konuşma düzeyi gibi. Üçüncü etmen konuşmacının kişisel değişkenliğidir. Dilbilim etmenlerinin anlaşılmasında bize yardımcı olan dildeki değişkenlik, ya sosyal sınıflar tarafından örneklenir; ya da kişisel ilerlemenin belirtisidir.